

Johanna Drost (1853-1927) zandgraf 682, vak K
Schooldirecteur en medeoprichter van het Leidse Diaconessenhuis

Personalia

Geboren: 23 juni 1853 in Almkerk (Noord-Brabant)

Dochter van: Johannes Drost en Lydia Betz

Ongehuwd

Overleden: 9 mei 1927 te Leiden

Begraven: 12 mei 1927

Samenvatting

Johanna Drost komt op 23 juni 1853 in Almskerk (Noord-Brabant) ter wereld als dochter van hervormde predikant Johannes Drost en Lijdia Betz. In 1868 belandt het gezin in Leiden waar vader Johannes als predikant in dienst treedt bij de hervormde gemeente. Johanna blijft ongehuwd. Tussen 1894 en 1921 is zij directeur van de school voor Christelijke Werkzaamheid voor Fabrieksmeisjes en Fabrieksjongens te Leiden. In 1897 raakt zij betrokken bij de oprichting van de Christelijke Vereeniging voor Ziekenverpleging het Diaconessenhuis. Tot kort voor haar dood in 1927 is zij als bestuurslid, aanvankelijk als secretaris, actief voor het Diaconessenhuis. Zij is een sterke persoonlijkheid, religieus gedreven en met uitgesproken meningen.

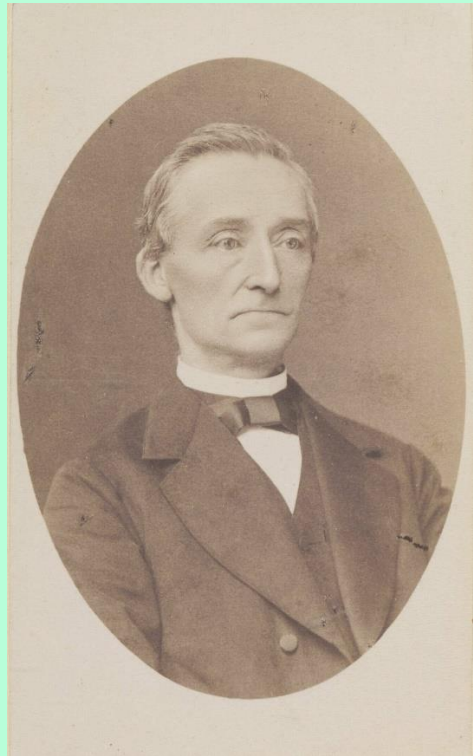
Johanna Drost (Bron: Erfgoed Leiden en Omstreken; PV_PV4951.1)

Volledige versie

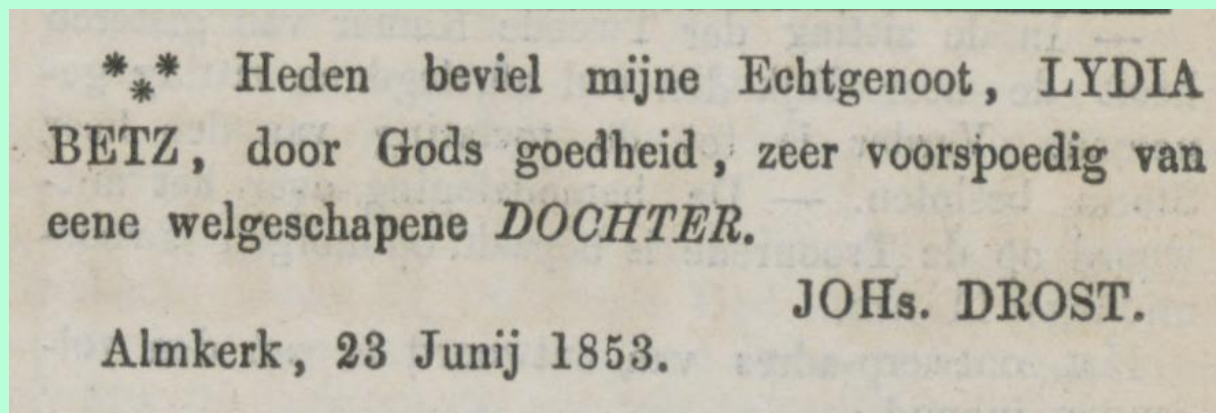
Ouderlijk gezin

Johanna Drost komt op 23 juni 1853 in Almskerk (Noord-Brabant) ter wereld als tweede kind en oudste dochter van de hervormde predikant Johannes Drost (1826-1910) en Lydia (of Lijdia) Betz (1826-1900). Zij heeft vijf broers en drie zussen.

Na enige omzwervingen via Hellevoetsluis, Rhenen en Goes strijkt het gezin, dat inmiddels elf leden kent, in 1866 in Leiden neer. Hier krijgt vader Johannes een benoeming als predikant bij de Hervormde Gemeente. Het zal zijn definitieve standplaats zijn. Johanna is dan dertien jaar oud. Haar jongste zus Lydia wordt in 1870 in Leiden geboren. Het gezin betreft een woning aan de Pieterskerkkoorsteeg (nr. 15) waar Johanna - tot haar vader in 1910 overlijdt - samen met een jongere zus woont. Na zijn overlijden verhuizen beide zussen naar Leidsestraatweg 16 in Oegstgeest (zie kader aan het eind van dit artikel).

Vader Johannes Drost

Geboorteadvertentie (Nieuwe Utrechtsche Courant 25-06-1853)

Christelijk onderwijs

In 1868 gaat Johanna als vijftienjarige al helpen bij het onderwijs aan fabrieksmeisjes. Dit doet zij op de door hoogleraarsdochter Marie de Vriese gestichte school van de Christelijke Werkzaamheid voor Fabrieksmeisjes te Leiden. Hiermee treedt Johanna in de voetsporen van haar vader. Laatstgenoemde hecht sterk aan christelijk onderwijs voor kinderen uit arme gezinnen. De lessen aan de fabrieksmeisjes en jongens vinden onder andere plaats in de christelijke school voor min- en onvermogenen, een initiatief van de door Johanna's vader opgerichte Vereniging voor Christelijk Onderwijs.

Velen onder de bemiddelde tijdgenoten beschouwen fabriekswerk voor meisjes in die tijd als inferieur aan het dienstbodeberoep en zien het als een bedreiging voor de

zedelijkheid van jonge meisjes. Fabrieksarbeid zou slechte huismoeders opleveren. In een door de oprichters verspreide circulaire staat te lezen:

....dat de Leidsche fabrieksbevolking over 't algemeen verstandelijk en zedelijk veel lager staat dan met hare stoffelijke omstandigheden in overeenstemming is. Dat dit zo is, is voor een groot deel de schuld van ons [de oprichters en allen die de circulaire lezen] die haar aan haar lot overlieten.¹

Om hun verstandelijk en zedelijk peil te verhogen krijgen fabrieksmeisjes op de school van Marie de Vriese in de avonduren onderricht in lezen, schrijven, rekenen en nuttige handwerken. Bijbelkennis neemt in dit onderwijs een grote plaats in. Vanaf 1871 zijn ook fabrieksjongens welkom op deze avondschool.

*Meisjes werkzaam in de breiafdeling van Sijetfabriek Vervoort & van Cranenburg
(Bron: Erfgoed Leiden en Omstreken PV_GN005822)*

Het is in die tijd heel gebruikelijk voor echtgenotes en dochters van het welgesteldere deel van de samenleving om zich bezig te houden met filantropische activiteiten voor het arme deel van de bevolking met als doel hen te 'beschaven' of te 'verheffen'.

Sommigen van hen, zoals Marie de Vriese en Johanna Drost, laten zich hierbij inspireren door het Reveil. Dit is een godsdienstige beweging waarvan de aanhangers van mening zijn dat zij God het beste kunnen dienen door zich persoonlijk te ontfemen over de minder bedeelden. Evangelisatie en liefdadigheid gaan voor hen vanzelfsprekend samen.

¹ 'Zondagsschool' in: Leids Dagblad 5 mei 1993, pagina 1, (20 jaar na de oprichting van het in de circulaire genoemde onderwijs aan fabrieksmeisjes en jongens).

In 1892 volgt Johanna Drost Marie de Vriese op als directrice. Deze functie zal zij tot 1921 vervullen. Op dat moment is de belangstelling voor deze school sterk teruggelopen. Rond die tijd is een nieuw schooltype ontstaan: de huishoudscholen die tot doel hebben jonge vrouwen op te leiden tot huisvrouw. Als beloning voor haar jarenlange toewijding aan het onderwijs voor fabrieksmeisjes ontvangt Johanna in 1923 een koninklijke onderscheiding (Ridder in de Orde van Oranje-Nassau).

Diaconessenhuis

In 1897 raakt Johanna samen met haar jongere zus Hendrika Elisabeth (Betsy) betrokken bij de oprichting van het Diaconessenhuis, de Christelijke Vereeniging voor Ziekenverpleging. Uit de aanduiding 'ons huis' blijkt hoezeer zij zich met dit instituut verbonden voelt. Dit Diaconessenhuis start in een huis aan het Plantsoen om vrij snel daarna in 1901 een onderkomen te vinden in een pand aan de Witte Singel.

Diaconessenhuis aan de Witte Singel; direct na de oplevering
(Bron: Erfgoed Leiden en Omstreken PV_GN006216)

Er is sprake van een opvallende taakverdeling tussen de mannen en de vrouwen die het bestuur van het huis vormen. Johanna en Betsy Drost, Jansje Maria van Wijk, dochter van een textielfabrikant, Gesina de Wolff-Middendorp, echtgenoot van een dominee (deze is evenals de vader van Jansje Maria bij de oprichting betrokken), en nog drie andere vrouwen vormen het eigenlijke bestuur. Johanna is secretaris, Gesina voorzitter en Jansje van Wijk penningmeester. Het mannelijk deel van de oprichters neemt zitting in een commissie van toezicht. Deze structuur blijft tien jaar lang bestaan.

Verskil van mening met de heren van de commissie van toezicht over de koers van het Diaconessenhuis zorgt ervoor dat Johanna in 1906 haar functie als secretaris kwijtraakt. Johanna wil dat het huis zich vooral op geestelijke verzorging richt: zij acht de diaconale taak van de ziekenverzorger belangrijker dan hun verpleegkundige capaciteiten. Ook als gewoon bestuurslid zal zij echter nog menigmaal met de rest van de leiding botsen. In het Leidsch Jaarboekje van 1927-1928 memoreert H.M. (Hendrik Marinus) van Nes, geestelijk verzorger en van 1920 tot 1938 voorzitter van het bestuur van het Leidse Diaconessenhuis, Johanna als volgt: 'Streng voor zichzelf en streng voor anderen wilde zij bovenal Christin zijn en anderen tot Christus leiden'.

Oprichting Zanderinstituut: vroege vorm van fysiotherapie

Naast haar werkzaamheden voor het Diaconessenhuis is Johanna, eveneens samen met haar zus Betsy, betrokken bij de oprichting van een Zanderinstituut genoemd naar de Zweedse Jonas Gustav Zander. Deze bedenkt in de tweede helft van de 19de eeuw een revolutionaire nieuwe vorm van lichaamsbeweging voor onder andere mensen met gezondheidsproblemen.

Aanvankelijk willen de zussen Drost dit Zanderinstituut aan het Diaconessenhuis koppelen. Een gebrek aan interesse bij (de rest van) het bestuur brengt hen er in 1903 toe dit instituut in een villa (Buitenzorg) in Oegstgeest te huisvesten. In 1913 koopt het Diaconessenhuis deze villa aan om er een verloskundekliniek in onder te brengen. De zussen stellen hierbij wel als voorwaarde dat het Diaconessenhuis voortaan de verantwoordelijkheid zou dragen voor het Zanderinstituut.

Johanna Drost (Bron: Erfgoed Leiden en Omstreken; PV_PV4951.2)

Ziekte en overlijden

Johanna Drost overlijdt 9 mei 1927 op 73-jarige leeftijd na 'langdurige pijnlijke krankheid'. Desondanks blijft zij ook tijdens haar ziekbed actief in het bestuur van het Diaconessenhuis. Tijdens de vergaderingen die op haar verzoek tijdens haar ziekte bij haar thuis plaatsvinden 'had zij steeds haar scherp en bezonnen oordeel gereed over alle vraagstukken de zich voordeden' en 'niemand onderzocht de bouwplannen [voor de uitbreiding] met groter nauwkeurigheid dan zij.'

Op 13 mei wordt zij in aanwezigheid van velen - onder andere familieleden en bestuursleden van het Diaconessenhuis - bijgezet in het familiegraf 682 op de begraafplaats Groenesteeg.

Het Leidsch Dagblad van 13 mei doet op de voorpagina uitvoerig verslag van de begrafenis en spreekt van 'overtalrijke bewijzen van belangstellende deelneming' en noemt de begrafenis een 'indrukwekkende plechtigheid'.

De begraafplaats Groenesteeg is een Rijksmonument. Graf 682 is een van de zeven graven op de begraafplaats Groenesteeg, die zelf ook een Rijksmonumentale status hebben. In het graf waren al eerder haar beide ouders begraven (haar moeder in 1900 en haar vader in 1910) en in 1939 zou ook haar zus Betsy hierin ter aarde worden besteld.

Geheel

Kruis

Zerk

ZAND-GRAF.				N ^o . 682.
LANG	BREED	DIEP	NEDERL. ELLEN.	
Op den ^{den} 13 ^{den} Januari 1900 verkocht, en in eigendom overgedragen, aan		Daarin zijn begraven de navolgende lijken:		
den Heer Johannes Drost, Emeritus predikant, alhier.		Op den ^{den} 15 ^{den} Januari 1900 des na ^l middags ten 2 ^u ⁴ ure, het lijk van		
Betaald de recognitie over 1900-1910.		Lydia Drost-Betz, oud 73 jaar.		
10 ^u Mei 1927 overgeloofd op naam van Mevr. Henderika Elizaletta Drost te Oegstgeest.		Op den ^{den} 3 ^{den} Januari 1911 des middags ten 12 ure, het lijk van		
Betaald de Recognitie over 91/1926		Johannes Drost, oud 84 jaar.		
		Op den 12 ^u Mei 1927 des na ^l middags ten 2 ^u ³⁰ ure, het lijk van		
		Johanna Drost, oud 73 jaar.		
		Op den 14 ^{den} Juni 1939 des na ^l middags ten 3 ^u ²⁰ ure, het lijk van		
		Henderika Elizaletta Drost, oud 87 jaar.		

Gegevens graf 682 uit grafboek Groenesteeg
(Bron: Erfgoed Leiden en Omstreken; NL-LdnRAL_AR_0511A_3262_00113)

Overlijdensadvertentie in het Leids Dagblad 10 mei 1927, geplaatst door haar zus Hendrika Elisabeth Drost (Betsy)

Leidsestraatweg 16 Oegstgeest

Dit vrijstaande herenhuis stamt uit 1912 en is in opdracht van de dames Drost in chaletstijl gebouwd naar ontwerp van de Leidse architect W. Fontein (1864-1949).

Het huis is gelegen op de hoek met de Warmonderweg, langs de Leidsestraatweg. Dit was een historische uitvalsweg naar en van Leiden, waarlangs - mede door de aanwezigheid van een tram- en spoorlijn - in het begin van de 20ste eeuw de bouw van herenhuizen en villa's voor forensen in een stroomversnelling is geraakt.

Het pand wordt rondom omgeven door een tuin, die aan de straatzijde door een eenvoudig smeedijzeren hekwerk van de straat wordt gescheiden. De sloot aan de noordzijde is de erfscheiding met de N.H. kerk Pauluskerk.

Het deels onderkelderde herenhuis bestaat uit een begane grond, verdieping en zolderverdieping en heeft een afgeplat schilddak met aan de zuidwestzijde een uitspringend gedeelte dat daar met een dwarsgeplaatst zadeldak op aansluit. De overstekende kap heeft een uitzwenkende dakvoet. De dakschilden zijn gedekt met

geschubde leien en voorzien van loden nok- en hoekkepers met op de hoeken zinken en ijzeren nokpirons.

Er zijn drie aangekapte dakkapellen met een driedelig venster. Het zuidoostelijke dakschild van de hoofdkap heeft een dakkapel en is voorzien van een samengesteld venster in de vorm van een serliana. De schoorstenen zijn uitgevoerd met grijs en geel siermetselwerk. De keuken aan de noordzijde heeft een als balkon te gebruiken plat dak, omgeven door een houten hekwerk. Aan de noordzijde bevindt zich een kleine bijkeuken met een lager plat dak.

*De woning van de dames Drost aan de Leidsestraatweg 16 te Oegstgeest
Bron: www.monumenten.nl/monument/515007*

De gevels zijn opgetrokken uit grauwe baksteen en de meeste venster- en deur- openingen worden gedekt door natuurstenen lateien met ruitmotief; sommige hebben rondbogen met natuurstenen aanzetstenen.

De lekdorpels van de vensters zijn zowel van baksteen als natuursteen; de stoeptreden van hardsteen. Het pand bevat schuiframen en openslaande balkon- en terrasdeuren met bovenlichten. Eén verdiepingsvenster aan de zuidwestgevel en één aan de noordwestgevel heeft een driedelige raampartij. De teakhouten entree- deur met boven- en zijlichten bevindt zich onder een houten luifel.

De puntgevel aan de voorgevel heeft op de begane grond twee openslaande terrasdeuren. Op de zolderverdieping is een balkon met een gemetselde borstwering met spleten en een dubbele houten rondboog met deelzuiltje en decoratieve zwikvulling. De geveltop heeft een houten beschot en een rond vlieringvenster. De zuidoosthoek heeft een driezijdige houten veranda met balkon.

Dit herenhuis is van algemeen cultuurhistorisch belang als representatief voorbeeld van een villa-achtig herenhuis uit het begin van de 20ste eeuw.

Het is van algemeen architectuurhistorisch belang vanwege de gaafheid van de bouwkundige onderdelen, het materiaalgebruik, de detaillering en vanwege de vormgeving, die karakteristiek is voor de chaletstijl uit het begin van de 20ste eeuw.

Het is van historisch-ruimtelijk belang vanwege de beeldbepalende situering langs de Leidsestraatweg als representatieve villa uit de betreffende periode.

Bronnen

- Cor Smit: *De Leidse Fabriekskinderen. Kinderarbeid, industrialisatie en samenleving in een Hollandse stad, 1800-1914* (Leiden 2014) 359-378.
- Ingrid van der Vlis: *Johanna Drost* in: Digitaal Vrouwenlexicon van Nederland.URL: <https://resources.huylgens.knaw.nl/vrouwenlexicon/lammata/data/Drost> (19-10-2016).
- M.J. van Lieburg, *Het Diaconessenhuis Leiden. De jaren 1897-1940* (Leiden 1997)
- L.H.M. van Nes, Johanna Drost (in memoriam) Leidsch Jaarboekje 21 (1927-1928) LXXIV-LXXVI.
- Agnes van Steen, *Van liefdadigheid naar abortusstrijd. Leidse vrouwen en de Nederlandse vrouwenbeweging van 1860 tot 1990* (proefschrift Leiden 2023) 35-36.
- Centraal Bureau voor de Genealogie (CBG.nl).
- Leidsch Dagblad 10 mei 1927.
- Leidsch Dagblad 13 mei 1927.
- www.wiewaswie.nl.

Auteur

Marian Weevers m.m.v. Lodewijk Kallenberg (oktober 2024)